

ARMÉNSKO-AZERBAJDŽANSKÝ KONFLIKT

ÚVOD A CIELE PRÁCE

Región Kaukazu je strategicky dôležitým hornatým regiónom. Táto oblasť bola v minulosti etnicky pestrým územím, kde etnikum neurčovalo hranice štátu. Obdobie, kedy bolo toto územie súčasťou ZSSR a hlavne po jeho rozpade sa na ňom značne podpísalo - hospodársky, etnický, prítomnosťou sporov, geopoliticky. V našom postere sa zameriavame práve na obdobie od tejto fázy po súčasnosť, keďže práve dnes je táto téma opäť veľmi aktuálna.

Cieľom postera je poukázať na dôležité body v nedávnej histórii tohto regiónu, informovať o stave regiónu vo vybraných oblastiach a objasniť jeho fungovanie a vzťahy i v širšom regióne.

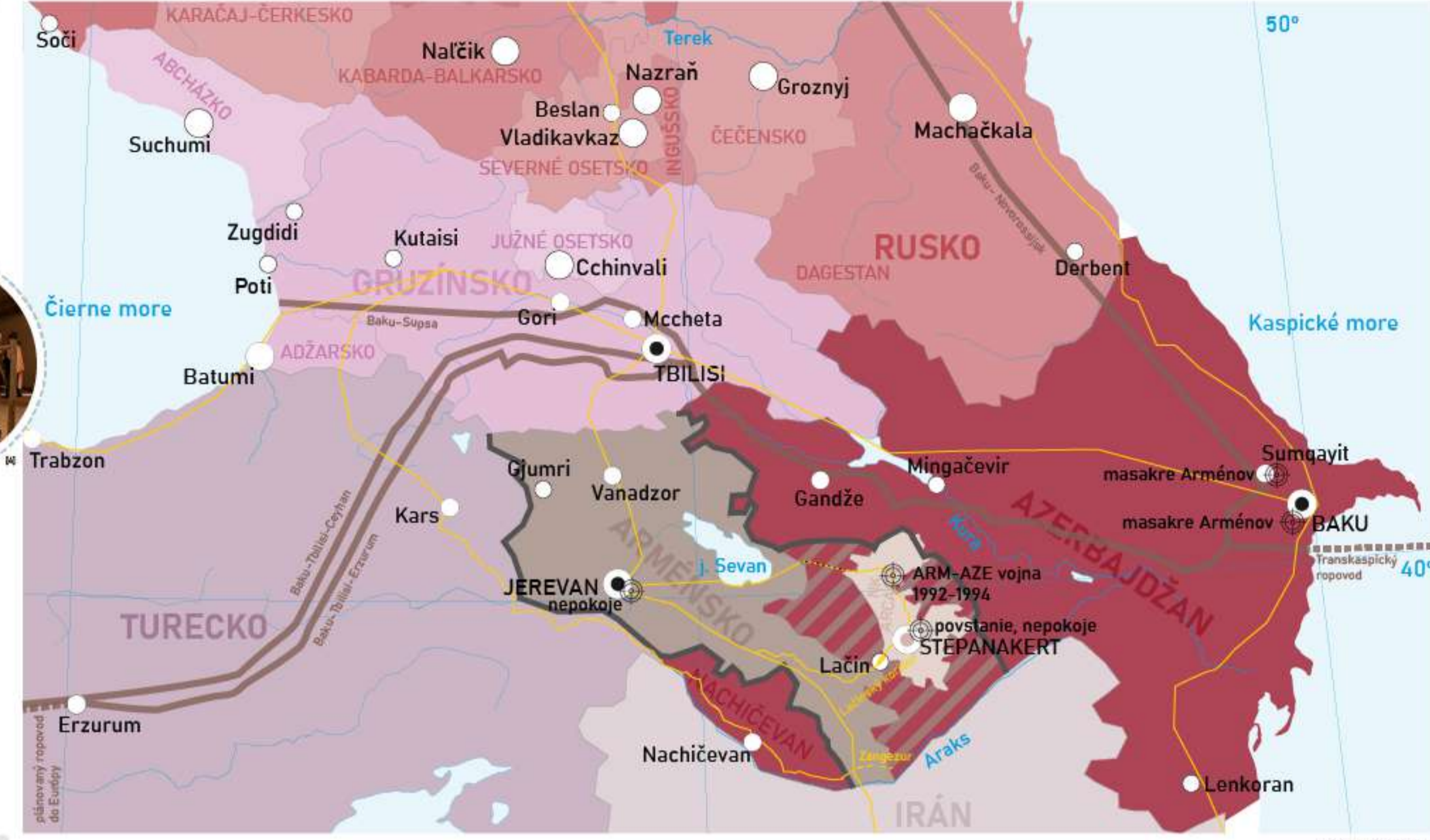
pozn. používané skratky: ARM - Arménsko, arménsky... AZE - Azerbajdžan, azerbajdžanský... NK - Náhorný Karabach

VZŤAHY V ŠIRŠOM REGIÓNE

ARM síly získali kontrolu nad NK a oblasťami priľahlými k nemu ešte predtým, ako bolo v roku 1994 vyhlásené prímierie sprostredkované Ruskom. Po tejto dohode zostal NK súčasťou AZE, no odvtedy bol riadený separatistickou, samovyhlásenou republikou, riadenou etnickými Arménmi a podporovanou arménskou vládou. Konflikt komplikuje geopolitika. Turecko, člen štát NATO, bolo i. krajinou, ktorá uznala nezávislosť AZE v roku 1991. Bývalý AZE prezident H. Alijev ich opisal ako „jeden národ žijúci v 2 štátoch“. Obe krajiny zdieľajú turkic kultúru a obyvateľstvo. Turecko nemá žiadne oficiálne vzťahy s ARM. V roku 1993 uzavrelo svoju hranicu s ARM na podporu AZE počas vojny o NK. Pre veľkú časť ARM spoločnosti sú Azerbajdžanci „iba Turci“, čo naznačuje alebo explicitne spája genocídu z rokov 1915 - 1916 s cieľmi Azerbajdžanu v konflikte o NK. Takto izolované Arménsko sa cíti ohrozené a z bezpečnostných dôvodov sa prikláňa k Rusku. V ARM je ruská vojenská základňa, obaja sú členmi vojenskej aliancie Organizácie dohody o kolektívnej bezpečnosti (CSTO). Prezident Putin udržiava dobré vzťahy však aj s AZE. Izolácia Arménska prospieva Gruzínsku, ktoré sa tak stalo jedinou tranzitnou krajinou. Vstupom ARM do colnej únie v jan 2015 Rusko získalo ešte väčší vplyv na zahraničnú politiku a hospodárstvo krajiny. ARM preto nervózne reaguje na akékoľvek náznaky zblíženia medzi Ruskom a AZE a medzi Ruskom a Tureckom.

V prípade ropovodu BTC, sú Turecko a Izrael spojencami, obaja podporujú politiku Baku. Prepravou ropy cez svoje územie si vytvára Turecko finančný zisk a je dôležitým uzlom.

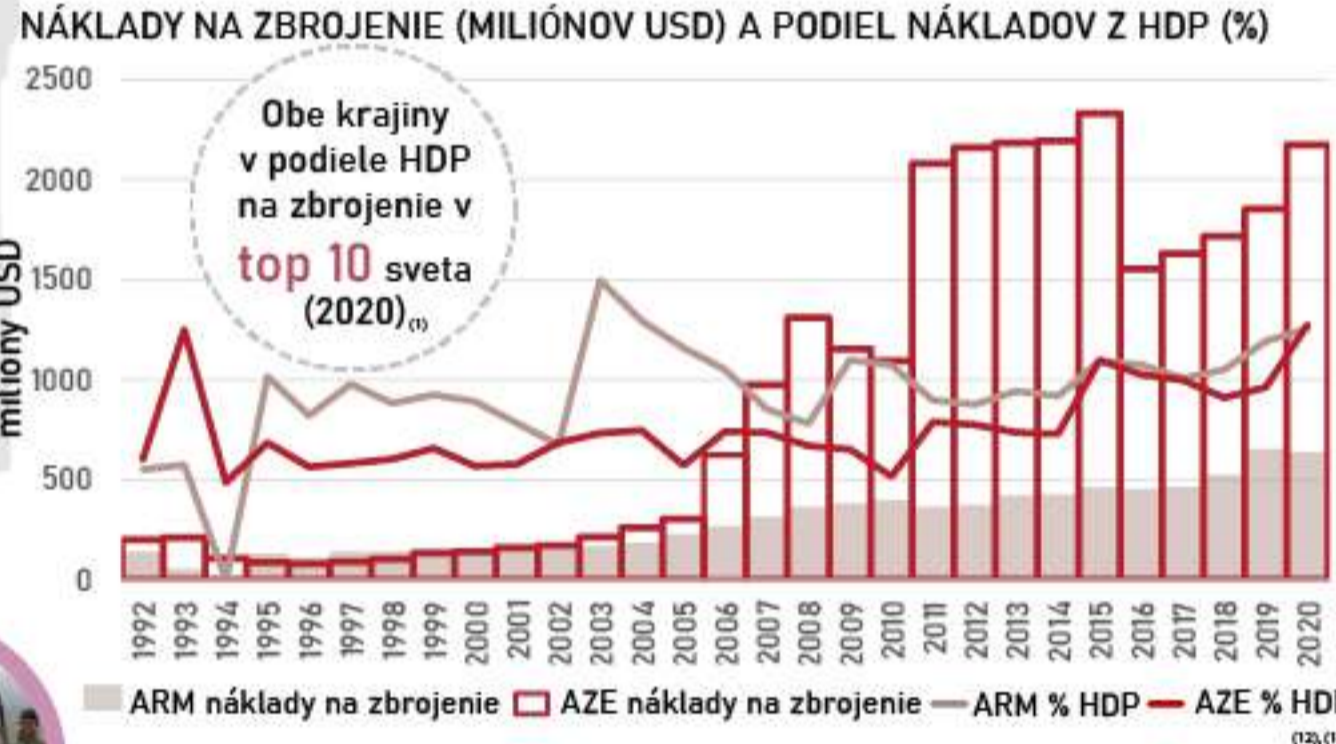
Dôvodom podpory Gruzínska a moslimského Azerbajdžanu židovským štátom Izraelom je teda hlavne kontrola nad dodávkami ropy a plynu. Pridanou hodnotou je strategická poloha Azerbajdžanu, ktorý hraničí s Iránom a poskytuje dobré spravodajské zázemie, v prípade Turecka posúva jeho vplyv ku Kaspickému moru. Irán má však naproti tomu vzťahy a dobré vzťahy s ARM a jeho obmedzenie by bral ako narušenie rovnováhy v regióne.

STRUČNÝ PREHĽAD UDALOSTÍ

- 1988 feb - NK žiada o prechod pod suverenitu ARM, AZE odmieta, demonstrácie v Stepanakerte i Jerevane, stretý Arménov s Azerbajdžancami v AZE (mesto Sumgayit 26 ARM a 6 AZE obetí) aj v ARM
- 1988 dec - ničivé zemetrasenie v ARM, AZE blokuje pomoc, následne protiarbénske násilie, pogromy
- 1989 sep-dec - štrajky v AZE, protiblokády Nachičevanu
- 1989 nov - Moskva odovzdáva kontrolu nad NK AZE, dec - ARM vyhlasuje NK za súčasť „zjednotenej arménskej republiky“, útoky, exodus obyv. z ARM i AZE
- 1991 aug - AZE vyhlasuje nezávislosť od Moskvy, sep - nezávislosť ARM, dec - referendum v NK o nezávislosti (99,89% podpora)
- 1992 jan - Zákonodarný zbor NK vyhlasuje nezávislosť, NK zachvátili vážne rozsiahle boje, útoky ARM na Nachičevan, ARM a AZE vstupujú do otvorenej vojny - niekoľkokrát dohodnuté prímierie obe strany porušujú - založenie Minskej skupiny OBSE určené na riešenie konfliktu
- 1994 máj - prímierie sprostredkované Ruskom, oficiálny koniec otvorenej vojny, NK a 7 priľahlých okresov úplne alebo čiastočne pod kontrolou ARM síl - stále pretrvávajúce občasnú útoky i zo smrteľnými následkami
- 2016 apr - „4-dňová vojna“, ofenzíva AZE
- 2020 sep - nov - vojna o NK (viď nižšie)

VOJENSKÝ POTENCIÁL

ZAMRZNUTÝ ČI TLEJÚCI KONFLIKT?

AZE má väčší vojenský potenciál ako ARM. Počty ozbrojených síl sa líšia (podľa World Factbook (2021)) ARM 65 000 + 15 000 vojakov ministerstva vnútra a ARM 45 000). AZE si dlhodobo udržiava veľmi vysoké náklady na zbrojenie, znížil svoju závislosť od ruských dodávok zbraní a zvýšil dovoz napr. z Turecka a Izraela - ponúka rozmanitejši a modernejší arzenál rakiet a bezpečnostných lietadiel (zakúpil systémy nedostupné v Ruskej ponuke - napr. drony Bayraktar TB2). Nastali i organizačné a personálne zmeny v AZE špeciálnych služieb a armáde po roku 2015, čím obmedzil vplyv Ruska a s ním súvisiacich funkcionárov v prospech nových kádrov vzdelaných v tureckých a pakistanských vojenských akademiách, ktoré mali pripraviť štát na ozbrojenú obnovu NK. Turecko poskytlo výraznú podporu počas ofenzívy v NK (r. 2020), vč. poskytnutia asi 5 tis. vojakov zo Sýrie - divízia Hama. Úspech azerbajdžanskej ofenzívy vo vojne r. 2020 bol výsledkom technologickej prevahy a rýchlosti operácií vyplývajúcich okrem iného z krátkej frontovej línie a výberu efektívnej útočnej taktiky. Azerbajdžansko-arménske stretá odhalili citlivosť tradičných pozemných jednotiek na použitie bezpilótnych lietadiel.

KONFLIKT V NK R. 2020

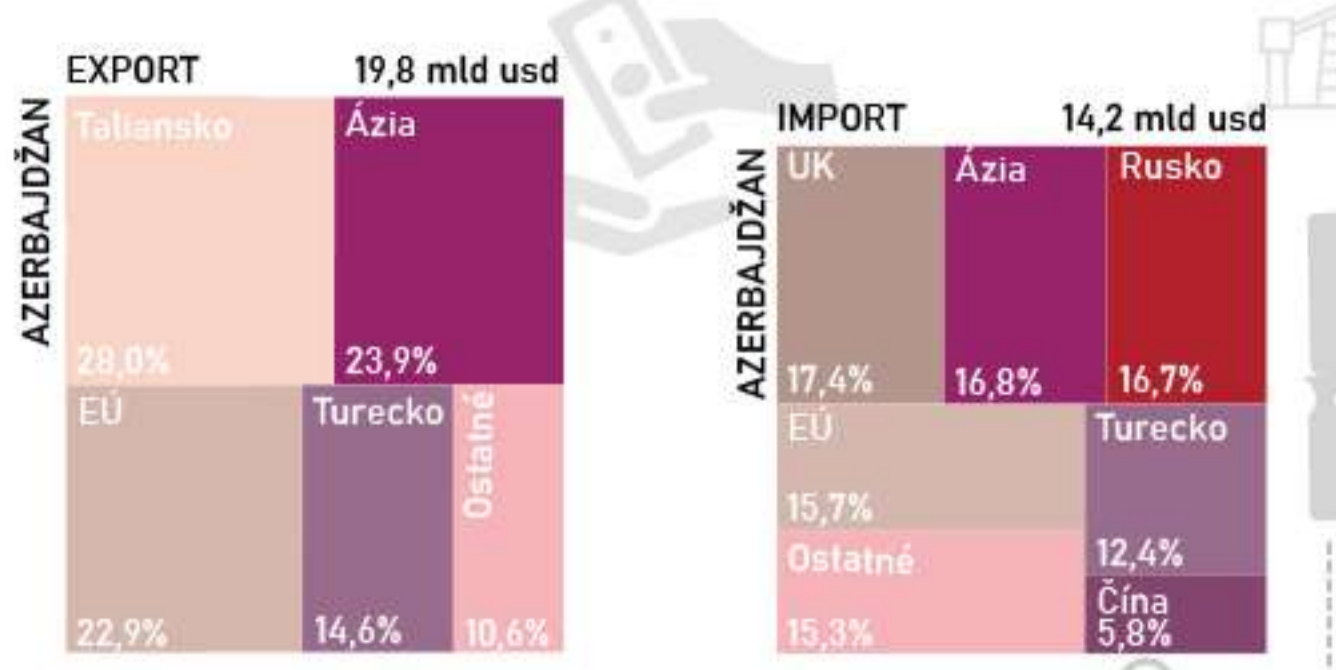
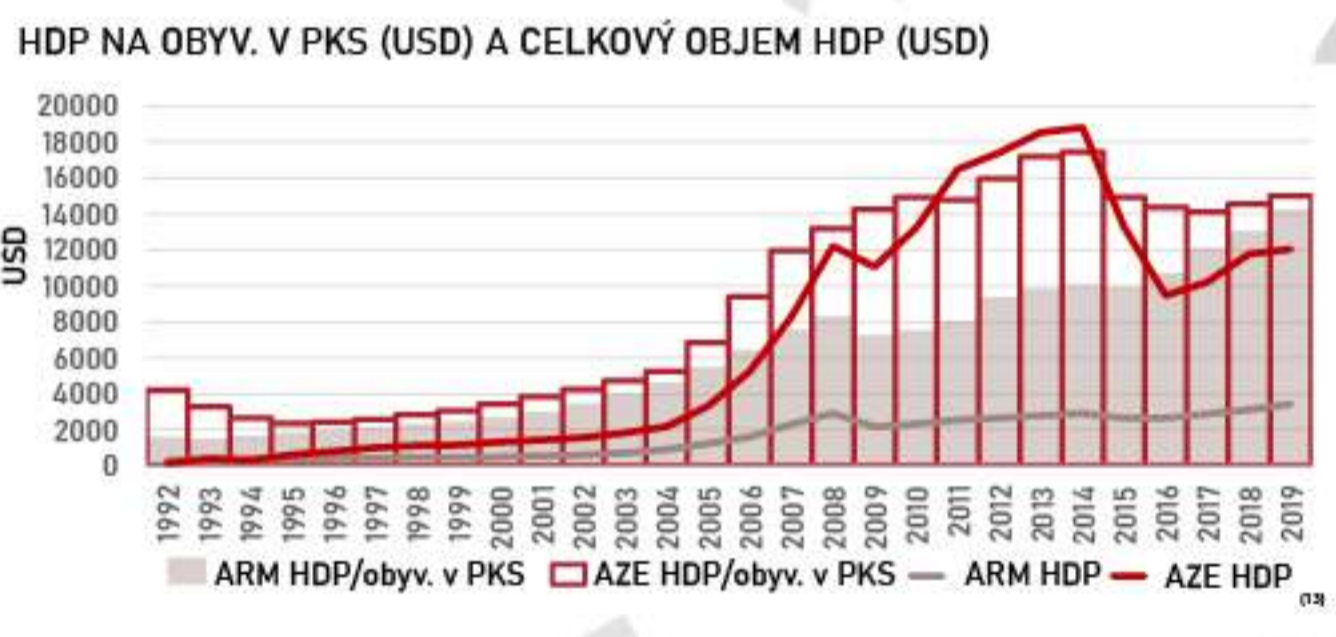

Severná trasa prepájajúca ARM s NK, od r. 2020 je územie, ktorým prechádza pod kontrolou AZE. Laçinský koridor je momentálne jedinou spojnícou ARM s NK, je pod dohľadom ruských mierových vojsk. Koridor Zangezur - plánovaná trasa prepájajúca Nachičevan a AZE, súčasť mierovej dohody po vojne 2020. Arcach s podporou ARM 55% NK.

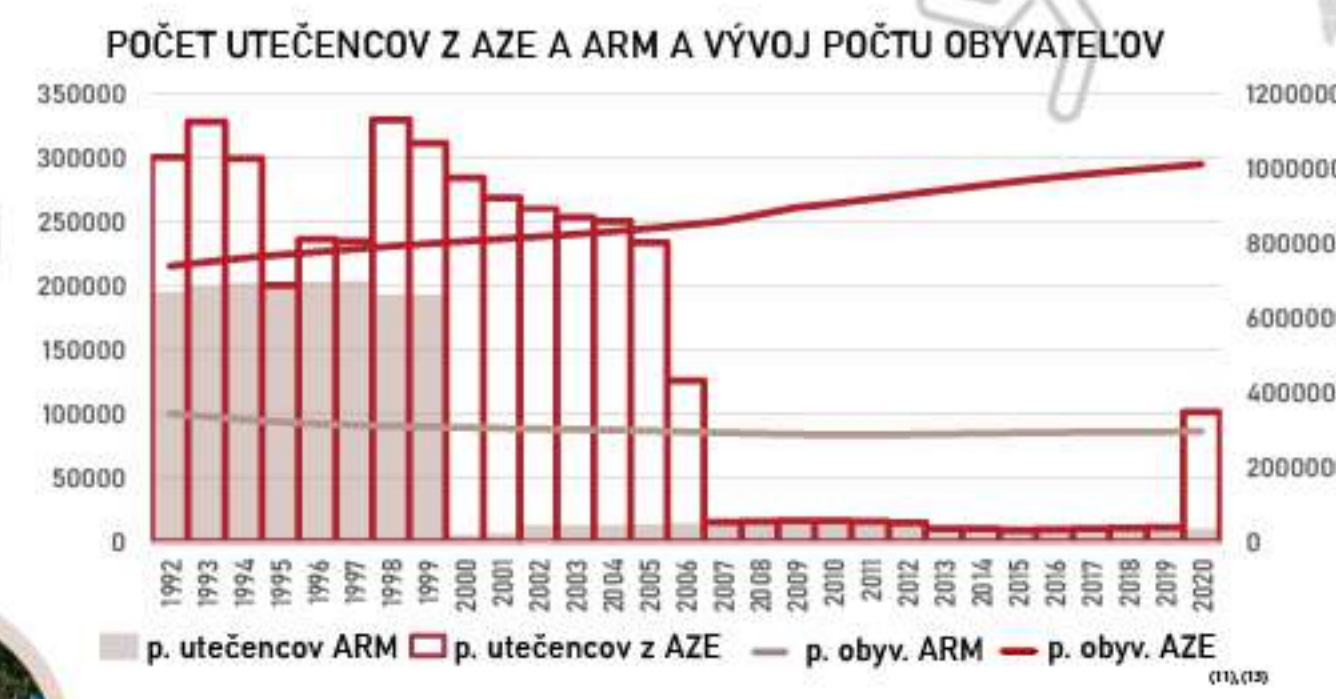

6 týždňov bojov (27. sep - 9. nov 2020) si v regióne NK a jeho okolí vyzískalo takmer 6 000 obetí a zásadne zmenilo situáciu v regióne. Počas tohto obdobia AZE opäť získal kontrolu nad kľúčovým mestom Suša, spolu s niektorými hornatými oblasťami NK a väčšinou z 7 priľahlých území, ktoré stratil s Arménskom v 90. rokoch. Bezprostredne po vyhlásení prímieria z 9. nov sa ruské jednotky rozmiestnili v koridore Lačín, čo umožnilo návrat väčšiny ARM vysídlených vojakov. Do 2 týždňov od prímieria ARM stiahlo svoje jednotky zo zostávajúcich priľahlých území, pričom ich ponechalo v rukách AZE a zastavilo vojenské zásobovanie NK. Rusko je hlavným zahraničným sprostredkovateľom prímieria medzi ARM a AZE. Napriek víťazstvu AZE tiež utrpel straty a čelí vlastným problémom po konflikte, vrátane toho, ako zvládnuť návrat AZE vysídlených v 90. rokoch na územia, ktoré v roku 2020 znovu získalo Baku. Ani mierová dohoda však neukončila napätie v oblasti. Crisis group (2021) udáva, že od 9. novembra 2020 bolo zabitých ešte ďalších 202 osôb. Súčasná frontová línia prechádza cez civilné osady a blízke oblasti. Keď miestni obyvatelia alebo armáda prekročia hranicu na druhú stranu, často sú zadržaní.

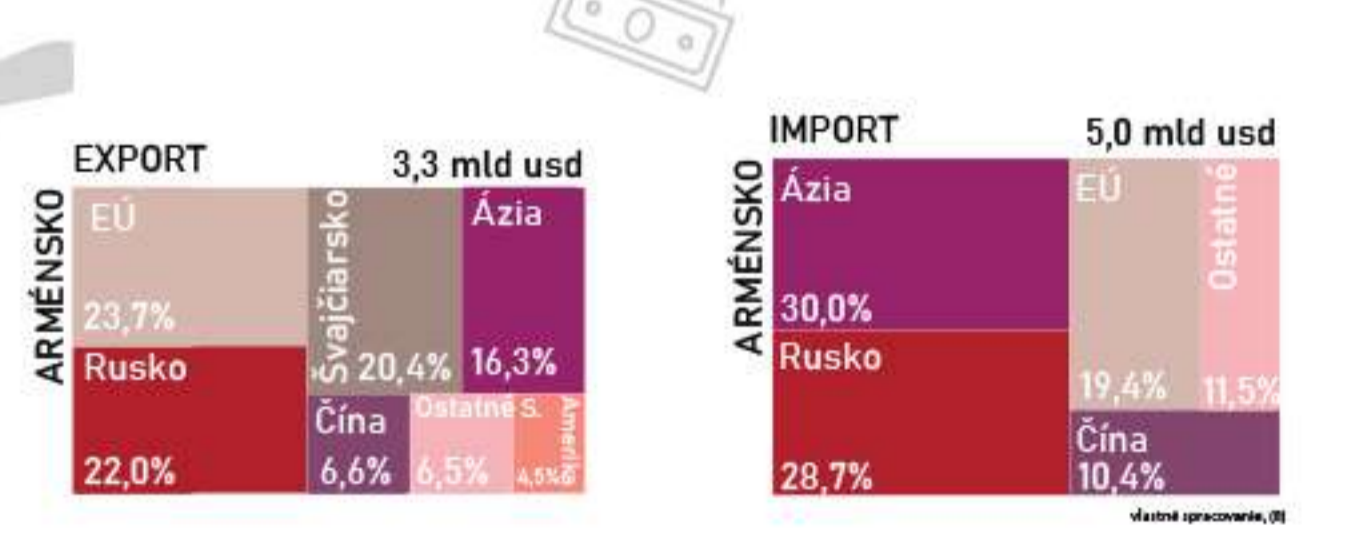
HOSPODÁRSTVO

MIGRÁCIA

Hospodárstvo oboch krajín po páde ZSSR čakal tvrdý pád. Hoci opäť nastal postupný nárast, hospodárstvo ARM čelí problémom i dnes a v porovnaní s AZE, ktorého príjmy značne kompenzuje ropa, je slabším hráčom a jeho hospodárstvo vo významnom podiele závisí od Ruska. Export AZE je na úrovni 19,8 mld USD a až 75% z neho tvorí surová ropa. Export ARM predstavuje 3,3 mld USD, export je oproti AZE viac diverzifikovaný, 26%-ný podiel má medená ruda, 13% zlato. ROPA je pre Azerbajdžan veľmi strategickou surovinou a od ziskov z nej sa odvíjajú napríklad aj možnosti vyšších výdavkov na zbrojenie. Už v júli minulého roku sa v pohraničnej oblasti Tovuz, ktorá je kritickým geografickým uzlom pre AZE a dopravnou tepnou pre jeho vývoz uhľovodíkov do Európy cez Gruzínsko a Turecko, začali nepokoje. Pod patronátom „západu“ boli spustené 3 azerbajdžanské strategické ropovody BS, BTC a BTE (viď mapa hore). Všetky 3 prechádzajú oblasťou Tovuz. Dôležitosť takýchto dodávok ropy a plynu pre Európu ako súčasť stratégie diverzifikácie dodávok Európy, ktorá prispieva k zníženiu energetickej závislosti od Ruska, je nepopierateľná. Tovuz tiež leží v rámci nového železničného spojenia Baku-Tbilisi-Kars spájajúceho Gruzínsko a AZE s Európou cez Turecko. Na strane AZE existujú otázky, či konflikty neboli (s tichou pomocou Ruska) vyvolané zámerne s cieľom zdiskreditovať ho.

Kvôli nepokojom bolo nútené obyvateľstvo Arménska i Azerbajdžanu opustiť svoje domovy. Na grafe možno vidieť vysoké hodnoty v poslednom desaťročí 20. storočia a i nasledujúce roky po prelome tisícročí u oboch krajín. Utečenci sú prevažne etnickí príslušníci opačného štátu. Absolútny počet prisťahovalcov z ARM do AZE + NK a z AZE + NK do ARM (1992-2020) je 3,8 mil. Jerevan má 1,6 mil. obyvateľov.